

סילבוס - תוכנית הוראה לקורס
ירושלמי פסחים פרק 'ערבי פסחים'
פרופ' אהרן עמית | המחלקה לתלמוד ותורה שבעל-פה
Yerushalmi Pesahim Chapter X
09-8801-01

סמינריון	סוג הקורס:
4	היקף נ"ז:
תשפ"ו	שנת לימודים:
שנתי	סמסטר:
שלישי, 12:00	יום ושעה
ימי שני 10:30 – 11:30	שעת קבלה:
Aaron.amit@biu.ac.il	מייל מרצה:
https://lemida.biu.ac.il	קישור לאתר למדה:

תיאור הקורס ומטרות למידה

תקציר הקורס:

בקורס זה נעסוק בסוגיות בירושלמי ובבלי פסחים, פרק 'ערבי פסחים'. ננתח את הסוגיות ונעמוד על התפתחותן בתהליך המסירה מן התקופה הקדומה ועד לעריכה האחרונה של הסוגיות. נשים לב לשפה של הסוגיות ולמבנה הספרותי שלהן. נחקור לעומק את מסורת הנוסח של הסוגיות שנלמד ונעמוד על תופעות שונות בעדי הנוסח שלהן. נעמוד על המקבילות של הסוגיות בספרות חז"ל. נקודת המוצא של העיון שלנו היא הסוגיות בירושלמי שכולל עיון משווה בבבלי.

מטרות/תוצרי הלמידה:

להקנות לתלמידים ולתלמידות רקע ומיומנות בביקורת הנמוכה ובביקורת הגבוהה של התלמוד הירושלמי והבבלי. להקנות לתלמידים ולתלמידות מתודה מסודרת ומעמיקה בחקר התלמודים. לעמוד על ההתפתחות של סוגיות הקשורות לפרק 'ערבי פסחים' בירושלמי פסחים י:א-ט (לז ע"ב – לז ע"ד, מהד' האקדמיה ללשון העברית, עמ' 554-558). הקורס יתן הבנה מקיפה של הסוגיות הן בירושלמי והן במקבילותיהן בבבלי והבנת השפה והתוכן של הסוגיות. הבנה עמוקה במאגרי מידע של חקר הבבלי והירושלמי והשימוש בהם. יכולת לחקור לעומק מילים קשות ומושגים קשים בסוגיא. יכולת לחקור לעומק את עדי הנוסח של הסוגיות שלומדים בשני התלמודים. יכולת להגיע לביבליוגרפיה של חקר ספרות חז"ל בכלל, וסוגיות אלו בפרט.

למידה פעילה - תכנון מהלך השיעורים:

השיעור יהיה מורכב מהרצאה ודיון סביב הנושאים שיפורטו להלן. הנושאים יוכנו מראש על ידי התלמידים והתלמידות על פי הנחיות מוקדמות של המרצה. כמו כן יכלול השיעור דפים וטבלאות וכן שימוש באמצעים טכנולוגיים ואתר קורס. כל החומר של הקורס יהיה על אתר הקורס. כל שבוע המרצה יציין את חומר הקריאה הנדרש לשיעור הבא.

תכנית הוראה מפורטת לכל השיעורים (יש סוגיות שנצטרך להקדיש להן כמה שיעורים). להלן חלוקת הדיון לפי כל סוגיות הפרק:

נושא השיעור	הערות	מקבילות
1 מבוא לפרק 'ערבי פסחים': משנה ותוספתא	סקירה של הפרק ותיאור עידי הנוסח ששרדו לפרק במשנה ובתוספתא	תוספתא פסחים פרק י', מהד' ליברמן, עמ' 199-196.
3-2 מבוא לפרק 'ערבי פסחים': ירושלמי ובבלי	סקירה של הפרק ותיאור עידי הנוסח ששרדו לפרק בירושלמי ובבבלי	מכון ליברמן ופרוייקט פרידברג 'הכי גרסין'

			גנזי ירושלמי עמ' 260-257.
5-4	הסוגיא הראשונה: "כדי שייכנס לשבת בתאווה"	אכילה בערב פסחים	ירושלמי פסחים י:א, (לז ע"ב) – מקיבלות בתוספתא ובבבלי, עמית, מקום שנהגו, עמ' 19-12.
7-6	הסוגיא השניה: "הסבה"	דין הסבה בליל הסדר	ירושלמי פסחים י:א, (לז ע"ב).
9-8	הסוגיא השלישית: "שמחה"	המצוה לשמח אשתו ובניו ברגל	ירושלמי י:א (לז ע"ב) – עמידה על פירוש מפרשי הירושלמי ומילים קשות. בבלי פסחים בבלי קט ע"א.
11-10	הסוגיא הרביעית חלק א': "ארבעה כוסות של יין"	נימוקים למצות ארבעה כוסות	בירושלמי פסחים י:א (לז ע"ג), ירושלמי שבת ח:א (יא ע"א), בבלי פסחים קח ע"ב.
13-12	הסוגיא הרביעית חלק ב': "ארבעה כוסות של יין"	שיעורים של הכוסות וטיב היין הנדרש	בירושלמי פסחים י:א (לז ע"ג).
15-14	הסוגיא החמישית: "מחלוקת בית הלל ובית שמאי בקשר לסדר של ברכת היין וקדושת היום"	מחלוקת בית הלל ובית שמאי בקשר לסדר של ברכת היין וקדושת היום	ירושלמי פסחים י:ב (לז ע"ג) תוספתא פסחים י:ב (מהד' ליברמן, עמ' 196).
17-16	הסוגיא השישית: "הבדלה"		ירושלמי פסחים י:ב (לז ע"ג).
19-18	הסוגיא השביעית: "טיבולים"	דין טיבולים בליל הסדר	ירושלמי פסחים י:ג (לז ע"ג – לז ע"ד). פרידמן, תוספתא עתיקתא, עמ' 438-421. תבורי, פסח דורות.
21-20	הסוגיא השמינית: "חרוסת"	חרוסת מצוה או לא? דיון בכל המבילות	ירושלמי פסחים י:ג (לז ע"ד); תוספתא פסחים י:ט (מהד' ליברמן, עמ' 198);

בבלי פסחים קטז ע"א.			
ירושלמי פסחים י"ד (לז ע"ד). דיון בליברמן ירושלמי כפשוטו, עמ' 522- 520.	עיון בכל המקבילות	הסוגיא התשיעית: "כנגד ארבעה בנים דיברה תורה"	23-22
ירושלמי פסחים י"ה (לז ע"ד)		הסוגיא העשירית: "פותחים בגנות"	24
ירושלמי פסחים י"ו (לז ע"ד)		הסוגיא האחת עשרה: "ציאת מצרים"	25
ירושלמי פסחים י"ו (לז ע"ד)	ברכת שהחיינו	הסוגיא השתים עשרה: "זמן"	26
ירושלמי פסחים י"ז – י"ט (לז ע"ד).		הסוגיות האחרונות של הפרק וסיום הפרק	28-27
		סיכום וחזרה והגדרת העבודה הסופית של הקורס	29

*ייתכנו שינויים בסילבוס בהתאם לקצב ההתקדמות ואפקטיביות הלמידה.

תיאור התוצר	משקל בציון הסופי
רפרט	10% מהציון הסופי
עבודה סמינריונית	90% מהציון הסופי

המטלה העיקרית של קורס זה היא כתיבת עבודה סמינריונית. תלמידות ותלמידים יבחרו נושא למחקר (נושא לכתיבה עבודה סמינריונית) בתיאום עם המרצה על סוגיא בירושלמי עם מקבילות בתלמוד הבבלי, שלא למדנו בשיעור. משתתפים נדרשים לבחור נושא למחקר לא מאוחר בסוף סמסטר א', ולקבל אישור פורמלי מן המרצה על בחירת הנושא. המרצה יבקש טיוטה של העבודה בסיום הסמסטר השני. חשוב שתלמידי הקורס יעבדו לפי הסדר שקובע המרצה ויעמדו בדרישות של המרצה בזמן כדי להצליח בכתיבת העבודה.

הציון הסופי מבוסס על הצגת הנושא הנחקר בשיעור (רפרט) שמהווה 10% מן הציון והעבודה הסמינריונית שמהווה 90% של הציון. התאריך האחרון להגשת עבודה זו הוא היום הראשון של סמסטר א' בשנת הלימודים תשפ"ז.

דרישות הקורס

לפני כל שיעור יקבלו התלמידות והתלמידים הוראות מפורטות על הקטע בתלמוד אותו יש להכין וכן הפניות לקטעים המקבילים במקורות האחרים. קטעים אלה יוכנו על פי הפרשנים הקלאסיים ועל פי החוקרים המודרניים בצירוף קריאה ביבליוגרפית.

בקורס זה יש חובת נוכחות, שתיבדק מדי שיעור. תלמיד/תלמידה שייעדר מעל ארבע הרצאות במשך שני הסמסטרים ללא סיבה מוצדקת לא יורשה להגיש עבודה במקום מבחן, ולא יקבל ציון בקורס.

דרישות קדם:

רקע בלימוד התלמוד הבבלי ובספרות חז"ל. הקורס מיועד בעיקר לתלמידות ולתלמידים בעלי רקע בתלמוד הלומדים במסלול תזה.

ביבליוגרפיה (פרטי ביבליוגרפיה המסומנים ב-* הם חובה):

להלן רשימה ביבליוגרפית לקורס. כל המסומן ב-* מהווה קריאת חובה:

1. חנוך אלבק, מבוא לתלמודים, תל-אביב, תשכ"ט.
2. יעקב נחום אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, ירושלים תש"ס [תש"ח].
3. **אברהם גולדברג, "חדירת ההלכה של ארץ ישראל לתוך מסורת בבלי כפי היא משתקפת מתוך פרק ערבי פסחים", תרביץ לג (תשכ"ד), עמ' 337-348.
4. ד' הלבני, מקורות ומסורות: ביאורים בתלמוד, מסכתות עירובין ופסחים, ירושלים, תשמ"ב, עמ' תקנג-תקצב.
5. דוד הנשקה, מה נשתנה? ליל הפסח בתלמודם של חכמים, ירושלים, תשע"ו.
6. דוד הנשקה, שמחת הרגל בתלמודם של תנאים, ירושלים, תשס"ז, עמ' 29-32.
7. **שאול לירבמן, הירושלמי כפשוטו, שבת עירובין פסחים, ניו יורק וירושלים, תשס"ח, עמ' 515-524.
8. לייב מוסקוביץ, הטרמינולוגיה של הירושלמי: המונחים העיקריים, ירושלים, תשס"ט.
9. לייב מוסקוביץ, המינוח של הירושלמי: המונחים המשניים, ירושלים, תשפ"ה.
10. שמואל זאב ספראי, הגדת חז"ל: הגדה של פסח, ירושלים, תשנ"ח, עמ' 8-65.
11. **אהרן עמית, תלמוד האיגוד: מקום שנהגו, ירושלים, תשס"ט, עמ' 3-19.
12. משה עסיס, 'תלמוד ירושלמי', בספרות חז"ל הארץ-ישראלית, מבואות ומחקרים, כרך ראשון, ירושלים, תשע"ח, עמ' 225-259.
13. משה עסיס, אוצר לשונות ירושלמיים: מונחים, ביטויים ולשונות בפיהם של האמוראים בתלמוד הירושלמי, שלשה כרכים, ניו יורק וירושלים, תש"ע.

14. **שמא פרידמן, תוספתא עתיקתא: מסכת פסח ראשון, רמת-גן, תשס"ג, עמ' 403-458.
15. **שמא פרידמן, "פרק האשה רבה בבבלי, בצירוף מבוא כללי על דרך חקר הסוגיא", מחקרים ומקורות א, ערוך בידי ח"ז דימיטרובסקי, ניו-יורק תשל"ח, עמ' 283-321. [=סוגיות בחקר התלמוד הבבלי, עמ' 8-56].
16. זאב וואלף רבינוביץ, שערי תורת ארץ-ישראל, ירושלים, ת"ש, עמ' 240.
17. יוסף תבורי, מועדי ישראל, ירושלים, תש"ס, עמ' 115-125.
18. יוסף תבורי, פסח דורות: פרקים בתולדות ליל הסדר, הוצאת הקביוץ המאוחד, 1996, עמ' 250-268.

1. Baruch Bokser, *The Talmud of the Land of Israel, A Preliminary Translation and Explanation*, Volume 13, Yerushalmi Pesahim, Chicago, 1994, pp. 473-508.
2. Baruch Bokser, *The Origins of the Seder: The Passover Rite and Early Rabbinic Judaism*, Chico, 1980.